

цього навчальні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання всіх наявних ресурсів до індивідуальних освітніх потреб і різних форматів навчання осіб із особливими освітніми потребами. Незважаючи на певні позитивні результати освітнього експерименту, треба зазначити, що впровадження інклюзивної освіти у нашій країні має ще багато проблем, потребує розробки та вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення у навчальних закладах сприятливого середовища, формування матеріально-технічної бази, методичного і кадрового забезпечення, подолання соціальних та професійних стереотипів.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: “Самміт-Книга”, 2009. – 272 с.
2. Загальна декларація прав людини: Декларація прийнята і проголошена в Резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про права дитини : Конвенція, ратифікована Постановою ВР № 789-ХІІ від 27.02.91 від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.

*Островна Бажена Вадимівна, студентка будівельного фак-ту
Науковий керівник: Авдєєнко Олена Дмитрівна, к.і.н., доц.
Київський національний університет будівництва і архітектури*
ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ В МОВНОМУ ПОЛІ

Мова є поліфункціональною, вона не обмежується тільки передачею інформації, вона зберігає певні культурні надбання про світ і людей у ньому, накопичує та передає знання від поколінь до поколінь. Мова, з одного боку, віддзеркалює все те, що відбувається в суспільстві, з іншого, вона сама здатна формувати його ментальність. Ті слова, які ми вживаємо і формують наше ставлення до багатьох явищ та предметів про які ми говоримо, наповнюють їх позитивом чи негативом.

Мова чітко фіксує все те, що уявляється суспільством, як норма, тобто, те для чого немає слова – непомітне, незначуще та невидиме. Так тривалий час жінка була відхиленням від норми, її здібності були применшенні, вона не відігравала великої ролі у суспільних процесах, залишаючись непомітною та невидимою, таке упереджене ставлення до жінок відображалось і у мові.

Гендер – це соціальні вияви статі, або ж просто соціальна стать. Відомо, що гендерна рівність є однією з ознак правової держави. Законодавчо рівність чоловіка й жінки в Україні гарантована. Щоправда, заявлені права часто відірвані від реального життя, держава не завжди спроможна їх забезпечити.

Досліджуючи презентацію статей у мові, представниці феміністської лінгвістики зауважили, що жінка й чоловік представлені у мові неоднаково:

чоловік зображений головним і важливим, а жінка – другорядною та менш ваговою за чоловіка. Наприклад, коли ми говоримо, не уточнюючи, «людина» - в нашій уяві ця людина не є жінкою чи дитиною. Про людину, стать якої нам наразі невідома, ми говоримо він – і в текстах законів, і в газетних статтях, і в усному мовленні. Більше того, все що стосується чоловіків - є позитивним і вартим поваги: чоловіча розмова, чоловіче рукостискання, чоловіча дружба. А жіноче, навпаки – негативне, дріб'язкове, обмежене: жіночі примхи, жіноча логіка, жіноче щастя.

Уявлення чоловіка як про норму відбувається й у назвах посад: директор, викладач, поет, режисер, художник, депутат, вчений – всі ці назви вважається вживати правильними лише у формі чоловічого роду, навіть коли особа, що обіймає цю посаду, є жінкою. Можна помітити, що форму тільки чоловічого роду мають назви престижних професій і посад, які протягом тривалого часу були недосяжними для жінок, чим вищий соціальний статус професії, тим частіше вона вживається у чоловічому роді. Це навіть закріплено на законодавчому рівні, наприклад, Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року № 2984-III, стаття 48 «Основні посади педагогічних і науково-педагогічних працівників», Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року № 1977-XII, стаття 22-1 «Посади наукових працівників», стаття 22-2 «Посади науково-педагогічних працівників».

Така невидимість жінок у мові перешкоджає їм в адекватному вираженні себе і свого досвіду через мову, не дає підкріплення і заважає реалізувати свій творчий потенціал. Таке ставлення до норми, ігнорування жінок, відбивається не лише в тому, як ми говоримо, воно може впливати на рішення, які ми приймаємо. Це явище отримало назву гендерних упереджень, андроцентризму або мовного сексизму.

Мовний андроцентризм — це відображення у мові “нормативності” чоловічого і “другорядності” жіночого, передусім через уживання форм чоловічого роду для позначення групи осіб обох статей.

Мовний сексизм — вираження в мові чи мовними засобами тенденційних поглядів і переконань, які принижують, вилучають, недооцінюють та стереотипізують особу за ознакою статі (найчастіше жінок).

Для українців аналізована проблема є порівняно новою, у той час як європейці та американці започатковують гендерний лінгвістичний рух, починаючи з 70-х років ХХ ст. Однією з ключових тез феміністичної, або гендерної, лінгвістики є така: мова не встигає перебудуватися слідом за реальним зростанням суспільного значення жінок у сучасному світі, тому потребує певного реформування в рамках відповідної мовної політики. У ряді західних країн діють відповідні комісії для усунення виявів мовної дискримінації жінки. Ужиті заходи мають назву мовного планування: від незначних змін наявних у мові форм до радикальних перетворень (створення неологізмів або нової мови та розвиток альтернативних дискурсів, орієнтованих на жінки).

В українській мові в офіційно-діловому та науковому спілкуванні в повсякденному мовленні перевага й досі надається іменникам і займенникам у формі чоловічого роду.

Приклади гендерної асиметрії мови зустрічається й у багатьох офіційних документах. Наприклад, у статті 37 Закону України «Про пенсійне забезпечення», зазначено, що «право на пенсію у разі втрати годувальника мають непрацездатні члени сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні». Так можна проаналізувати з допомогою словника, де «годувальник» - той, хто утримує кого-небудь, джерело засобів для існування. А «годувальниця» - жінка, яка годує дитину груддю. Як висновок, для слова «годувальник» з його значенням «той, хто утримує кого-небудь» є основним, а «годувальниця» - другорядним.

У статті 18-1 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» зустрічається термін одинока мати, терміна одинокий батько в юридичній практиці не існує, замість нього вживається описовий зворот «батько, який виховує дитину без матері». Також не існує терміну удочеріння. Дитина, відповідно до Сімейного кодексу України, може бути лише усиновлена (статті 207, 208, 213, 220, 243, 252).

Таким чином, причини поширення мовного сексизму полягають не тільки в існуванні гендерних стереотипів, а й в обмежених чи не повністю використаних можливостях самої мови. Кожна мова має свій запас лексичних та граматичних ресурсів для подолання мовного сексизму, для більш повного та нейтрального висвітлення жінок і чоловіків у світі.

Негативні наслідки гендерної асиметрії мови підтверджують багато соціологів, психологів, лінгвістів та наполягають на «включенні» позначень жіночої статі у слова чоловічого роду, та акцентують увагу на те, що це є проблема не тільки «невинно» - граматична. Використання, наприклад, родових іменників чи займенників у формі чоловічого роду, якщо йдеться про жінок, сприяє їх ігноруванню не тільки в мові, а й в суспільстві. А існування назв престижних професій і посад лише у формі чоловічого роду є потужним засобом підсвідомого сприйняття, що жінки, які їх обіймають, беруться «не за свою справу». Проте навіть існуючі професії як чоловічої, так і жіночої форми мають різне значення. У таких парах слів форма чоловічого роду має позитивний або нейтральний зміст, а форма жіночого роду з часом зазнає погіршення значення. Наприклад, іменник чоловічого роду «професіонал» має позитивне значення, тоді як відповідний іменник жіночого роду «професіоналка» в багатьох мовах означає повію. Також неоднаково тлумачаться інші пари слів: майстер (фахівець високого класу) та майстриня (жінка – що займається народним ремеслом).

І перший крок на шляху до гендерночутливої мови — не лише уникати стереотипних, дискримінаційних висловлень щодо людей за ознакою їх статі, а й, користуючись наявними мовними ресурсами, зробити жінку “видимою” в усіх сферах людського життя. Різні мови різною мірою намагаються подолати гендерну упередженість, українська мова в цьому плані є надзвичайно багатою і гнучкою і надає широке коло можливостей, які можна згрупувати за стратегією фемінізації (полягає у використанні наявних у системі певної мови та творенні нових фемінітивів — іменників жіночого роду на позначення осіб жіночої статі) та стратегією нейтралізації (передбачає нейтралізацію граматичного роду ресурсами лексичних засобів мови).

1. Використання наявних фемінітивів

В одинадцятитомному тлумачному словнику української мови зафіксовано 4540 назв осіб чоловічої і жіночої статі, 34,1 % (1548, тобто 774 пари) з них — з однаковим лексичним значенням і можуть бути використані в однаковому контексті (учень / учениця, учитель / учителька, студент / студентка, експерт / експертка).

2. Утворення фемінітивів

Найбіднішими на фемінітиви є суспільна й військова сфери, оскільки жінки тривалий час не мали доступу до них. Проте світ змінюється, і українська мова має ресурс відобразити ці зміни — понад 14 продуктивних суфіксів можуть утворювати нові назви осіб жіночої статі, у тому числі за родом діяльності (психологиня, директорка, керівниця, агентеса та ін.), причому варто уникати штучного нав'язування переваги такої моделі творення назв жінок: замість жінка-майстер можна сказати майстриня, жінка-кравець — кравчиня, жінка-лікар — лікарка.

3. Використання одночасно паралельних форм і жіночого, і чоловічого роду

Хоча постійне використання такого прийому переобтяжує текст, виважене та стримане уживання його часто стає у нагоді. На письмі крім повного формату — учні й учениці — можливий і скорочений варіант школярі/-ки.

4. Використання збірних іменників та описових конструкцій на позначення множини осіб, серед яких є і жінки, і чоловіки, або коли статева приналежність множини осіб невідома чи на цьому не акцентується увага (замість традиційного андроцентризму — використання в цьому випадку форми множини чоловічого роду): учнівство (замість учні), читацьке / глядацьке коло, читацька / глядацька аудиторія (замість читачі / глядачі) та інші. Такий прийом вимагає більшої “винахідливості” та ширшого словникового запасу, проте є достойною альтернативою не лише андроцентричним конструкціям, а в певних контекстах — і стратегії фемінізації.

Процес становлення в Україні демократичної держави та громадянського суспільства, соціальної їх орієнтованості, формування відповідного нормативно-правового поля, виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань неможливий без здійснення гендерної політики як основи формування гендерної культури.

Необхідно офіційно закріпити в сучасній українській мові етичні й комунікативні норми, які б враховували гендерний компонент. Потрібно створити довідник української мови, який би пропонував мовні форми, вільні від дискримінації та сексизму.

Таким чином, для того аби певні зміни в мові стали загальнозживаними, необхідно, аби їх просувала достатньо впливова група чи групи, використовували ЗМІ, а також підтримували можновладці - в тому числі і через мову законів. Мова законодавства має нормотворчу силу. Завдяки прописаним у законах чітким й однозначним визначенням такі поняття запроваджуються на рівні виконання рішень та контролю за їх виконанням. На них посилаються, ними оперують, ними починають користуватися у повсякденному житті. Хоч

якими дрібними і непомітними можуть видатись такі зміни, їхній сукупний ефект на всіх рівнях застосування законів не варто недооцінювати. Треба тільки сприяти цьому.

Список використаних джерел:

1. Законотворчість: Практичні аспекти впровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в діяльність Верховної Ради України/ Програма сприяння Парламенту II: Програма розвитку законотворчої політики. – К. : Москаленко О. М. ФОП, 2010. – 180 с.

2. Основи гендерної рівності: навчально-методичний посібник для суддів / Т. І. Фулей. – К.: Тютюкін, 2010. – 240 с.

3. Рабажаева М.В. Андроцентризм / М. В. Рабажаева // Словарь гендерных терминов / Под ред. А. А. Денисовой / Региональная общественная организация «Восток-Запад: Женские Инновационные Проекты». М.: Информация XXI век, 2002. — 256 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.owl.ru/gender/003.htm>

*Ступак Сергій Романович, слухач магістратури
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Алексєєнко Ірина Вікторівна, д.п.н., проф.*

ПИТАННЯ ТЛУМАЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В МІЖНАРОДНОМУ ТА ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У частині першій ст. 8 Конституції України встановлено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права це фундаментальний принцип правової держави а тому він повинен не тільки міститися в Конституції а й застосовуватися в діяльності апарату державної влади, в державному та суспільному житті, при правосудді. Однак в Конституції не наводиться поняття зазначеного принципу, а тому виникає необхідність тлумачення конституційного принципу верховенства права та встановлення його складових елементів.

Термін «верховенство права» уперше в юридичний обіг запровадив у ХІХ столітті англійський правознавець, професор Оксфордського університету А. Дайсі у праці «Вступ до вивчення конституційного права» (1885 р.) [1, 12], хоча перші ідеї, що лягли в основу даної правової доктрини, були висвітлені ще в античні часи, мислителями того часу, а вже в створенні доктрини «верховенства права» слід виділити таких мислителів, як Б. Спіноза, Г. Гроцій, Дж. Локк, Т. Гоббс, Ш. Л. Монтеск'є, І. Кант та ін.

З моменту прийняття конституції України і до сьогодні не має офіційного тлумачення принципу верховенства права, так як і не має однозначного розуміння даного принципу. Це пояснюється тим що зміст даного принципу (панування права у суспільстві) доктринально розглядається категорично різними школами права. Взагалі, специфіка становлення принципу верховенства у в кожній країні залежить від особливостей науково-культурного